

Nałęcz, Tomasz

"Prasa i społeczność polska we Francji w latach 1920-1940", Andrzej Paczkowski, Wrocław [etc.] 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/2, 440-441

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Andrzej Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918—1939*, „Historia prasy polskiej” red. J. Łojek, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980, s. 536.

Trzeci tom Historii Prasy Polskiej, sygnowanej przez Pracownię Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX IBL PAN, redagowanej przez J. Łojka obejmuje lata 1918—1939 i został napisany przez A. Paczkowskiego. Tak więc tom ten, w odróżnieniu od poprzednio wydanych nie jest opracowaniem zbiorowym. Proces przygotowywania książki trwał długo, ponieważ już w 1972 r. znane było opracowanie pióra tego samego autora pt. „Prasa Drugiej Rzeczypospolitej 1918—1939” (jako „materiały do dyskusji na prawach rękopisu”), które — jak się okazuje — stanowiło podstawę omawianego tutaj wydania.

Jest to właściwie podręcznik, przeznaczony dla szerokiej publiczności, bardzo cenny także dla historyków-profesjonalistów. Decyduje o tym szeroki zakres tematyczny, obfitość informacji, znakomite uporządkowanie chaosu, który towarzyszył przez wiele lat badaniom czasopiśmiennictwa okresu międzywojennego. Paczkowski na wstępie omawia warunki rozwoju prasy, następnie prezentuje najważniejsze pisma polityczne i ogólnoinformacyjne stosując podziały problemowe (przede wszystkim według kierunków politycznych) i chronologiczne (latach 1918—1926, 1926—1930, 1931—1939). Kolejne rozdziały poświęcone są czasopiśmiennictwu (a więc wydawnictwom ukazującym się raz w tygodniu lub rzadziej), agencjom prasowym, radiu, dziennikarzom, prasie mniejszości narodowych i prasie polskiej za granicą. Całość kończy wieloaspektowa charakterystyka statystyczna prasy Drugiej Rzeczypospolitej. Książkę wzbogaca bibliografia opracowana przez A. Notkowskiego.

W. W.

Andrzej Paczkowski, *Prasa i społeczność polska we Francji w latach 1920—1940*, „Biblioteka Polonijna” t. V, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1979, s. 243.

Ukazująca się w nieco skróconej i poprawionej wersji rozprawa habilitacyjna A. Paczkowskiego nie jest typową pracą z dziedziny historii czasopiśmiennictwa. Autor skrzętnie i z podziwu godną starannością odtwarza losy prasy polskiej we Francji w latach 1920—1940, ale przede wszystkim interesuje go społeczność emigracyjna i społeczno-kulturowa rola jaką w tej zbiorowości odegrały wydawnictwa prasowe.

Baza źródłowa rozprawy jest dosyć wąska, jako że w czasie prowadzonych przez autora we Francji badań tamtejsze archiwa nie były jeszcze otwarte dla historyków międzywojennego dwudziestolecia. Tak więc, poza kilkoma zespołami archiwalnymi przechowywanymi w AAN w Warszawie, podstawę dokumentacyjną tworzy sama prasa polonijna zachowana, nie zawsze kompletnie, w bibliotekach polskich i francuskich.

Rozprawa dzieli się na trzy części. Pierwsza przedstawia ogólny obraz społeczności polskiej we Francji, przy czym autora interesuje wyłącznie liczna, półmilionowa emigracja zarobkowa. Prezentacja takich zagadnień jak — liczebność emigracji, jej struktura społeczna, rozmieszczenie terytorialne, warunki bytu materialnego, przekonania polityczne, stopień uczestnictwa w kulturze, podatność na procesy asymilacyjne — stanowi podstawę dla ukazania samej prasy. Wyczerpujące o niej informacje stanowią treść części drugiej. Część trzecia, mniej niż

dwie poprzednie udokumentowana materiałowo, ale bez wątpienia intelektualnie najbardziej fascynująca, jest swego rodzaju wykorzystaniem, podsumowaniem i zwieńczeniem dotychczasowych wywodów. Kreśli ona olbrzymią społeczno-kulturową rolę, jaką prasa odgrywała w społeczności emigracyjnej. Świadczą o tym chociażby zestawione przez autora wskaźniki czytelnictwa, wyższe w przypadku Polonii francuskiej ponad trzykrotnie od przeciętnych polskich. Ukazanie społeczno-kulturowego oddziaływania prasy utrudniał A. Paczkowskiemu brak jakichkolwiek badań socjologicznych prowadzonych w omawianym okresie. Podstawą wnioskowania musiała być znajomość samej społeczności emigracyjnej, z drugiej zaś strony samej prasy. Doskonale opanowanie tej wiedzy w połączeniu z ciekawymi intelektualnie i metodycznie propozycjami interpretacyjnymi dało w rezultacie obraz nader interesujący, świadczący jak wielką rolę odegrała prasa w procesie zachowywania dla polskości emigrantów, których chęć znalezienia pracy i godziwego zarobku zmusiła do opuszczenia kraju.

T. N.

Jacek Majchrowski, *Stronnictwo Pracy. Działalność polityczna i koncepcje programowe*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” t. DXXXXVII, „Prace Prawnicze” z. 88, Kraków 1979, s. 100.

Praca, pierwsza w literaturze historycznej, jest próbą ukazania genezy Stronnictwa Pracy a następnie jego działalności w ostatnich latach Drugiej Rzeczypospolitej oraz w latach wojny i okupacji. Autor nie podjął się omówienia okresu 1945—1950. Jak stwierdza, było to spowodowane brakiem dostatecznego dystansu historycznego do wydarzeń tych lat oraz fragmentarycznością dostępnej bazy źródłowej. Książka została przygotowana na podstawie materiałów archiwalnych, rękopiśmiennych (pozostających nieraz w rękach prywatnych), relacji, prasy, opracowań — w tym także do tej pory nie publikowanych. Autor przedstawia również dociekliwie rolę SP w polskim życiu politycznym jak i strukturę organizacyjną Stronnictwa, zasięg oddziaływania. Wiele miejsca poświęca analizie założeń programowych i próbom ich realizacji. Mimo że praca ma stosunkowo małą objętość (7 ark. wyd.) daje pełną orientację w działalności Stronnictwa Pracy w latach 1937—1945.

W. W.

Seweryn Ajzner, *Związek Związków Zawodowych 1931—1939*, „Książka i Wiedza”, Warszawa 1979, s. 328.

Książka S. Ajznera jest cenną próbą ukazania — poprzez analizę działalności Związku Związków Zawodowych, organizacji robotniczej, kierowanej przez Jędrzeja Moraczewskiego a utworzonej przez Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem „dla nasilenia walki z całym niepiłsudczykowskim, socjalistycznym zwłaszcza i komunistycznym ruchem” — niektórych procesów zachodzących wewnątrz obozu rządzącego w Polsce po przewrocie majowym. Autor nie pomija też wydarzeń z lat 1926—1931 omawiając genezę ZZZ, nie rezygnuje z przedstawienia szerszego, społecznego i ekonomicznego, tła określającego rozwój Związku. Książka zawiera opis celów tej organizacji, jej działalności, zasięgu oddziaływania, miejsca w ruchu piłsudczykowskim, wreszcie ewolucji aż po rozejście się z czynnikami rządzącymi